

Konrad Szydłowski

Finansowanie działalności mikro oraz małych przedsiębiorstw z udziałem środków z funduszy pożyczkowych

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 131-137

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KONRAD SZYDŁOWSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI MIKRO
ORAZ MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW
Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW Z FUNDUSZY POŻYCZKOWYCH**

Wprowadzenie

Kluczowym elementem funkcjonowania każdego przedsiębiorstwa jest konieczność pozyskiwania źródeł kapitału, niezbędnych w procesie finansowania bieżącej i inwestycyjnej działalności. Dynamiczny rozwój rynku finansowego stwarza przedsiębiorstwom szeroki zakres możliwości pozyskiwania instrumentów zewnętrznego finansowania. Należą do nich: kredyt bankowy, leasing, faktoring, pożyczka pozabankowa, emisja papierów wartościowych, środki pomocowe z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i szereg innych. Wyniki wielu badań dotyczących problematyki finansowania sektora mikro i małych przedsiębiorstw (MiMP) wskazują jednak na ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł kapitałowych. Wśród głównych przyczyn tego niekorzystnego stanu rzeczy wymienia się surowe wymagania kapitałodawców co do wysokości zabezpieczeń, historii kredytowej, wysokości wkładu własnego czy zakresu niezbędnej dokumentacji kredytowej. Istotne znaczenie ma również niski stopień wiedzy przedsiębiorców na temat poszczególnych źródeł kapitałowych, a także brak doświadczenia w kontaktach z instytucjami finansowymi.

Utrudnienia w dostępie do zewnętrznych instrumentów kapitałowych sprawiają, że głównym źródłem finansowania dla większości mikro i małych firm jest kapitał własny. Jest to bardzo niekorzystna sytuacja, biorąc pod uwagę niski stopień akumulacji finansowej tej grupy przedsiębiorstw. Rozwiązaniem, które w znacznym stopniu zwiększyłoby dostępność sektora MiMP do kapitału zewnętrznego, jest rozwój systemu funduszy pożyczkowych.

Celem artykułu jest przedstawienie istoty i specyfiki działania funduszy pożyczkowych oraz wskazanie korzyści dla przedsiębiorstw wynikających z wzajemnej współpracy firm z tymi instytucjami. Ponadto przedstawiono podstawowe dane statystyczne obrazujące działalność funduszy pożyczkowych w Polsce. Źródłem danych empirycznych były opracowania Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych. Zakresem czasowym badań objęto okres 2004–2007.

Charakterystyka funduszy pożyczkowych działających w Polsce

Historia funduszy pożyczkowych działających w Polsce jest stosunkowo krótka. Pierwsze tego typu instytucje powstały na początku lat 90. XX w. Ich utworzenie było wynikiem realizacji programów finansowego wsparcia dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz osób bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą. Obecnie w Polsce funkcjonują 73 fundusze pożyczkowe¹.

Fundusze pożyczkowe są pozabankowymi instytucjami, wspierającymi przedsiębiorstwa w dostępie do zewnętrznych źródeł kapitałowych. Działalność tego typu jednostek jest skoncentrowana na udzielaniu przedsiębiorcom pożyczek niezbędnych do rozpoczęcia działalności gospodarczej, jej prawidłowego funkcjonowania i rozwoju. Oferta funduszy skierowana jest głównie do mikro i małych przedsiębiorstw oraz osób bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą. W mniejszym stopniu finansowane są średnie i duże przedsiębiorstwa².

Wsparcie finansowe oferowane przez fundusze ma charakter krótko- lub średnioterminowy. W praktyce oznacza to, że okres zwrotu pożyczonej kwoty jest nie dłuższy niż 3–5 lat, przy czym dość powszechnie stosowaną praktyką jest udzielanie przedsiębiorstwom karencji w spłacie rat kapitałowych. Wysokość udostępnianych środków finansowych z reguły nie przekracza kilkudziesięciu tysięcy złotych, jednak w przypadku dużych, silnych kapitałowo funduszy, możliwe jest pozyskanie znacznie wyższej kwoty kapitału. Środki te mogą zostać przeznaczone na dowolny cel związany zarówno z inwestycyjną, jak też bieżącą działalnością przedsiębiorstwa.

Na podkreślenie zasługuje również fakt, że koszt kapitału pożyczkowego (opłaty, prowizje, oprocentowanie) jest niższy w odniesieniu do innych źródeł finansowania, a zwłaszcza do kredytu bankowego. Jest on uzależniony od takich czynników, jak: kwota wnioskowanych środków, okres ich spłaty, a także przedmiot inwestycji i związane z nią ryzyko. Fundusze oprócz preferencyjnego oprocentowania, stosują obniżone stawki prowizji administracyjnej oraz nie pobierają opłat za przyjęcie i rozpatrzenie wniosku czy przedterminową spłatę części lub całości pożyczonej kwoty.

Pożyczka z funduszu charakteryzuje się większą dostępnością w odniesieniu do pozostałych źródeł kapitałowych. Podstawową cechą charakterystyczną tej formy finansowania jest brak skomplikowanych i długotrwałych procedur związanych z jej udzielaniem. Fundusze z reguły nie wymagają od przedsiębiorców przygotowania szczegółowych biznesplanów, sprawozdań finansowych oraz innych dokumentów niezbędnych do oceny zdol-

¹ Stan na 31.12.2007 r. – *Fundusze pożyczkowe w Polsce wspierające mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa według stanu na 31 grudnia 2007 r.*, Polskie Stowarzyszenie Funduszy Pożyczkowych, Szczecin 2008, s. 6.

² *Fundusze mają się dobrze – rozmowa z Barbarą Bartkowiak, Prezesem Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych*, „Bank” 2006, nr 10 (168), s. 8.

ności kredytowej, wymaganych przez pozostałe instytucje rynku finansowego³. Ponadto ograniczają do minimum wymagania dotyczące zabezpieczeń spłaty pożyczki. Zazwyczaj żądają jedynie weksla *in blanco*, poręczenia cywilnego innych przedsiębiorców lub osób fizycznych, przy czym akceptowane są również zabezpieczenia majątkowe jak hipoteka czy zastaw⁴. Fundusze stosują również nietypowe formy zabezpieczenia, polegające na tworzeniu grup pożyczkowych, w których przedsiębiorcy udzielają sobie wzajemnych poręczeń. Wysokość zabezpieczeń jest uzależniona od oceny ryzyka, możliwości realizacji przez przedsiębiorcę przedsięwzięcia inwestycyjnego, wysokości pożyczki oraz długości okresu, na który została udzielona.

Immanentną cechą działalności instytucji pożyczkowych jest również elastyczność, rozumiana jako zdolność dostosowania oferty finansowej do potrzeb oraz możliwości pożyczkobiorców. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że fundusze z reguły nie przygotowują uniwersalnego wykazu kryteriów oraz warunków, które należy spełnić przy ubieganiu się o środki finansowe. Indywidualne i elastyczne podejście w finansowaniu przedsiębiorstw, determinowane lokalnym oraz regionalnym wymiarem prowadzonej działalności, sprawia, że beneficjentami wsparcia finansowego mogą być podmioty gospodarcze niebędące w stanie formalnie udokumentować swojej wiarygodności kredytowej oraz nieposiadające majątku mogącego stanowić zabezpieczenie spłaty pożyczonych środków⁵.

Działalność funduszy pożyczkowych przynosi przedsiębiorstwom szereg korzyści. Wśród najważniejszych należy wymienić zwiększenie podaży zewnętrznych źródeł kapitałowych, obniżenie kosztów finansowania, wzmacnianie pozycji rynkowej mikro i małych firm czy tworzenie pozytywnych wzorców przedsiębiorczości. Ponadto fundusze wspierając finansowo przedsiębiorstwa, umożliwiają im stworzenie historii kredytowej, bardzo istotnej w przyszłej współpracy z sektorem bankowym. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że fundusze oprócz zaspokajania potrzeb finansowych drobnej przedsiębiorczości, oferują również szereg innych usług, takich jak: pomoc w przygotowaniu dokumentacji pożyczkowej czy szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania finansami w przedsiębiorstwie. Ponadto wspieranie przedsiębiorczości jest realizowane poprzez udzielanie poręczeń kredytowych, dotacji inwestycyjnych, a także pomoc w pozyskiwaniu środków finansowych z innych zewnętrznych źródeł kapitałowych⁶.

³ T. Pietryga, *Fundusze pożyczkowe dla małych przedsiębiorstw*, „Gazeta Prawna” 2005, nr 109 (1474).

⁴ A. Okrasiński, *Gdzie pożyczać, gdy bank odmawia*, „Gazeta Prawna” 2005, nr 221 (1586).

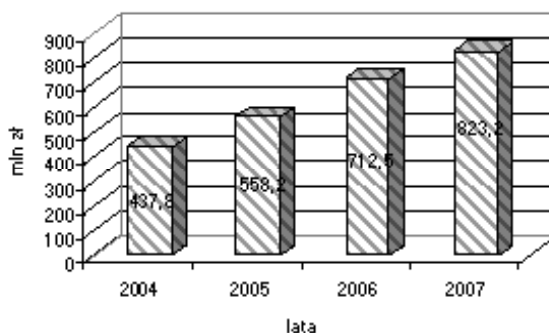
⁵ B. Bartkowiak, S. Flejterski, P. Pluskota, *Fundusze i usługi pożyczkowe dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2006, s. 63.

⁶ *Wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw ze środków funduszy pożyczkowych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002.

Wyniki działalności funduszy pożyczkowych w Polsce w latach 2004–2007

W Polsce, jak już wcześniej wspomniano, działają 73 fundusze pożyczkowe. W chwili obecnej nie można jeszcze mówić o zorganizowanym systemie sieci funduszy działających w oparciu o sformalizowane zasady współpracy. Współpraca pomiędzy poszczególnymi funduszami ogranicza się raczej do wzajemnych konsultacji oraz wymiany informacji.

Istotnym aspektem działalności funduszy jest wielkość posiadanego kapitału pożyczkowego. Poziom kapitalizacji instytucji pożyczkowych w Polsce w okresie lat 2004–2007 przedstawiono na rysunku 1.

Rys. 1. Kapitalizacja funduszy pożyczkowych w Polsce w latach 2004–2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych.

Dane przedstawione na rysunku 1 wskazują na dynamiczny wzrost wartości kapitału, który w analizowanym okresie wyniósł 88%. Dominującym źródłem kapitału pożyczkowego były środki otrzymane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw” (36,0%), a także środki własne pochodzące od instytucji prowadzących fundusze (24,6%). W znacznie mniejszym zakresie fundusze pozyskiwały kapitał poprzez wzrost zadłużenia (kredyty, pożyczki), jak również dotacje od jednostek samorządu terytorialnego. Wskazane źródła kapitałowe stanowiły łącznie 9,6% wartości kapitału pożyczkowego⁷. Należy podkreślić, że poziom kapitału w poszczególnych funduszach był znacznie zróżnicowany. Wartość środków będących w dyspozycji największych instytucji przekraczała 40 mln zł (w 2007 r. – 4 fundusze). Dominujący udział (62,7%) stanowiły jednak fundusze, w których wartość kapitalizacji nie przekraczała 10 mln zł.

⁷ Dane dotyczą 2007 r.

Zagadnieniem, na które należałoby zwrócić szczególną uwagę są wymierne efekty działalności funduszy wyrażone liczbą i wartością udzielonych pożyczek. Dane liczbowe przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

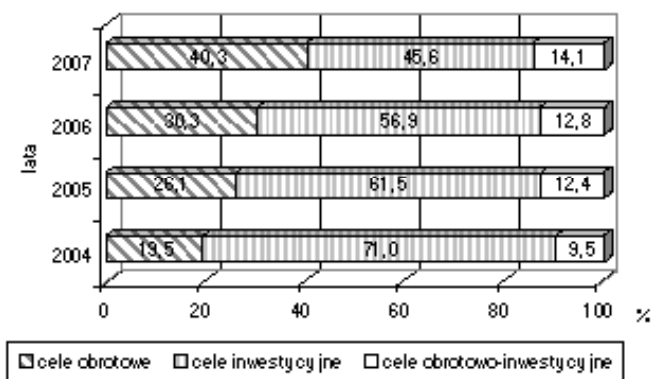
Liczba i wartość pożyczek udzielonych przez fundusze pożyczkowe
w latach 2004–2007

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007
Liczba udzielonych pożyczek	13 309	16 005	19 537	20 976
Wartość udzielonych pożyczek (w mln zł)	204,4	240,8	370,6	417,5
Wartość aktywnych pożyczek (w mln zł)	266,7	340,6	482,1	597,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych.

W analizowanym okresie odnotowano wzrost aktywności funduszy pożyczkowych. Świadczy o tym wysoka dynamika wzrostu liczby udzielonych pożyczek (157,6%), jak też wartości przyznanych środków pożyczkowych (204,3%). W badanych latach fundusze udzieliły 69,8 tys. pożyczek o łącznej wartości przekraczającej 1,2 mld zł. Średnia kwota pożyczki wyniosła w 2007 roku 19,9 tys. zł. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w strukturze pożyczonych środków dominujący udział stanowiły pożyczki skierowane do mikro (81,7%) i małych przedsiębiorstw (16,4%).

Kolejnym zagadnieniem poddanym analizie był przedmiot wykorzystania pozyskanych środków pożyczkowych. Dane liczbowe przedstawiono na rysunek 2.

Rys. 2. Struktura udzielonych pożyczek wg przedmiotu wydatkowania środków pożyczkowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych.

Głównym celem wydatkowania pozyskanych środków finansowych była realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych przedsiębiorstw. Taki stan rzeczy może wskazywać, iż w strukturze pożyczkobiorców dominowały mikroprzedsiębiorstwa znajdujące się we wczesnych etapach rozwoju, wymagające znacznych nakładów inwestycyjnych. Dostępność tych firm do kapitału zewnętrznego jest bardzo niska, dlatego też pozyskanie pożyczki z funduszu jest często jedyną możliwością sfinansowania niezbędnych wydatków. W badanym okresie odnotowano również znaczny wzrost liczby pożyczkobiorców, przeznaczających pozyskane środki na cele związane z bieżącą działalnością.

Przedstawione dane statystyczne wskazują, że funkcjonujący w Polsce system funduszy pożyczkowych wywiera coraz większy wpływ na rozwój sektora MiMP. Należy jednak wskazać szereg barier ograniczających działalność i rozwój tych instytucji finansowych. Podstawowym utrudnieniem jest niski poziom kapitalizacji funduszy. Zdecydowana większość z nich dysponuje kapitałem pożyczkowym o wartości nie przekraczającej 10 mln zł. Ogranicza to w znacznym stopniu zdolność funduszy do zaspokajania potrzeb finansowych zgłaszanych przez przedsiębiorców. Wśród innych barier należy wymienić: brak właściwych standardów prowadzenia działalności pożyczkowej, brak dostępu do bankowych informacji o pożyczkobiorcach, niedostateczny poziom współpracy z systemem poręczeniowych i systemem bankowym, a także ograniczoną informację i promocję funduszy w środowisku przedsiębiorców. Istotnym problemem jest także nierównomierne rozmieszczenie geograficzne funduszy na terenie kraju. Największa ich liczba działa w centralnej Polsce (woj. mazowieckie) i południowej (woj. śląskie). Tymczasem są obszary (woj. lubelskie, opolskie, świętokrzyskie), w których liczba instytucji pożyczkowych nie przekracza dwóch jednostek. Stanowi to istotną barierę w dostępie przedsiębiorstw do środków pożyczkowych.

Podsumowanie

Ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania stanowi jedną z podstawowych barier utrudniających rozwój sektora mikro i małych przedsiębiorstw. Jest to przede wszystkim spowodowane wysokimi wymaganiami instytucji finansowych dotyczącymi historii kredytowej, a także zabezpieczeń gwarantujących spłatę zaciągniętych przez przedsiębiorstwa zobowiązań. Pożyczka z funduszu pożyczkowego jest instrumentem finansowym umożliwiającym drobnym przedsiębiorcom pozyskanie niezbędnego kapitału finansowego.

W badanym okresie zaobserwowano rosnącą aktywność funduszy pożyczkowych, co znalazło potwierdzenie we wzroście kapitalizacji tych instytucji, jak też liczby i wartości udzielonych przedsiębiorcom środków pożyczkowych. Skala działalności funduszy jest jednak wciąż zbyt mała w stosunku do zapotrzebowania zgłaszanego przez przedsiębiorstwa. Tylko niewielka liczba polskich firm finansuje swoją działalność z wykorzystaniem tej formy pozyskiwania kapitału. Głównymi barierami ograniczającymi dostępność pożyczki jest

nierównomierne rozmieszczenie funduszy, niski poziom kapitału, którym dysponują, a także mało efektywna polityka informacyjna skierowana do środowiska przedsiębiorców.

Biorąc pod uwagę bariery, a jednocześnie rosnące znaczenie funduszy w procesie finansowania sektora MiMP, bardzo ważne jest podjęcie działań wspierających rozwój i dostępność systemu pożyczkowego dla mikro i małych przedsiębiorstw. Szczególną rolę przypisuje się efektywnemu wykorzystaniu środków finansowych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, umożliwiających wzrost kapitalizacji instytucji pożyczkowych. Istotne znaczenie ma również aktywna działalność władz rządowych i samorządowych, mająca na celu tworzenie przyjaznego klimatu dla rozwoju systemu pożyczkowego w Polsce.

Dotychczasowe doświadczenia wyraźnie wskazują na duży potencjał rozwojowy tego systemu. Działalność silnych lokalnych i regionalnych instytucji pożyczkowych stanowi podstawowy warunek sprawnego funkcjonowania i rozwoju sektora MiMP. Poprawa dostępności do kapitału pożyczkowego, niewątpliwie, przyczyni się do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, tworzenia nowych miejsc pracy, a także korzystnego klimatu inwestycyjnego, będącego podstawą dla rozwoju lokalnego i regionalnego.

FINANCING OF MICRO AND SMALL SIZED ENTERPRISES WITH CAPITAL FROM LOAN FUNDS USAGE

Summary

One of the fundamental barriers in development of micro and small sized enterprises in Poland is the limited access to sources of financing. These difficulties have an effect in capital structures of companies. Most of companies are financing their activity with their own capital. One possible solution, which could allow them some access to capital, is development of loan fund system.

The main aim of this article is to present an essence of functioning of loan funds and benefits which have in co-operations between enterprises with this funds. The main indicators which characterize activity of loan funds in Poland were presented in the research part.